

ЗА КУЛІСАМИ ОСВІТЯНСЬКОЇ СПРАВИ

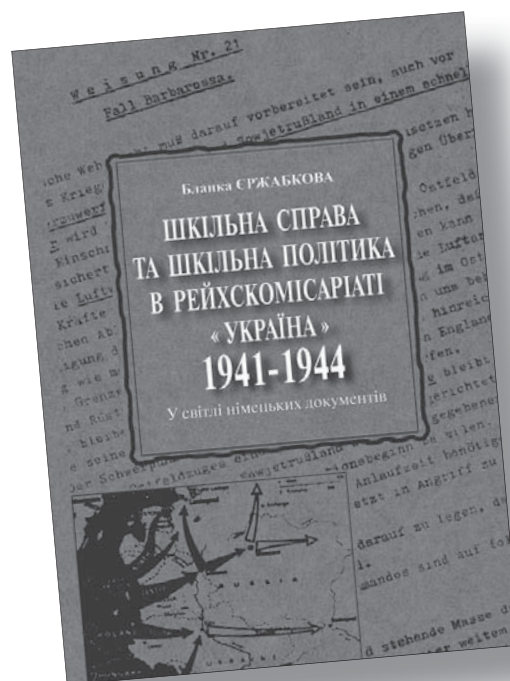
Бланка Єржабкова. Шкільна справа та шкільна політика в рейхскомісаріаті «Україна» (1941–1944) у світлі німецьких документів: Пер. з нім. – К.: Наукова думка, 2008.

Науково-видавнича рада НАН України з метою ознайомлення української наукової спільноти з видатними досягненнями світової науки у 2004 році започаткувала проект «Наукові переклади». У його межах у НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» 2008 року побачила світ чергова книга — «Шкільна справа та шкільна політика в рейхскомісаріаті «Україна» (1941–1944) у світлі німецьких документів» (переклад з німецької мови, видання Українського Вільного Університету в Мюнхені, 1991).

Авторка Бланка Єржабкова — педагог, доктор філософії, професор педагогіки та історії педагогіки Українського Вільного Університету в Мюнхені. За походженням чешка, вона з 1968 р. живе в Німеччині.

На підставі німецьких архівних документів (федеральний архів Кобленца та військовий архів Фрайнбурга) Бланка Єржабкова розглянула майже недосліджений період в історії української педагогіки — шкільну політику в рейхскомісаріаті «Україна» в 1941–1944 роках.

Націонал-соціалістична політика Німеччини щодо всіх східних народів широко відома, але німецькій шкільній політиці в Україні була притаманна певна особливість через постійне суперництво між рейхсміністром з питань окупованих східних територій Альфредом Розенбергом і рейхскомісаром України Еріхом Кохом. Розенберг обстоював ліберальний підхід до проблеми організації шкільної справи в Україні, а Кох підтримував погляд Гітлера на це питання: «...росіян, українців та інші народи... у шко-

лах не можна дозволяти навчати більшому, ніж тлумачення дорожніх знаків». Авторка дає нам змогу заглянути за куліси цих двох течій. Цікаві відомості щодо структури адміністративних установ — рейхсміністерства з питань окупованих східних територій та рейхскомісаріату «Україна», а також директиви й постанови їхніх керівників, відомості щодо організації навчання в Україні та навчальних програм.

Проте, на мій погляд, найцінніші в зазначеній книзі документи і схеми з німецьких архівів, надруковані вперше. Саме вони віддзеркалюють плани Третього рейху щодо України: програми народних шкіл, проекти навчальних програм технікумів, розпо-

рядження стосовно вищої освіти для українців свідчать про те, що основною метою окупаційної влади було використання населення України як робочої сили.

Але навіть за такого ставлення 13 січня 1942 р. рейхсміністр з питань окупованих східних територій Альфред Розенберг підписав розпорядження «Стосовно використання мов у Україні». Згідно з ним, «офіційною мовою української адміністрації є українська мова. У школах, які функціонують в областях, заселених виключно або переважно українцями, навчання здійснюють лише українською мовою... Там, де переважна більшість населення розмовляє російською мовою, потрібно поступово сприяти використанню української мови як офіційної».

Книга має два цікаві покажчики: іменний, у якому наведено прізвища й посади представників владних структур Третього рейху, та географічний, де вказано назви багатьох міст і селищ України, Польщі, Німеччини часів II Світової війни й сучасні топоніми.

Книга Бланки Єржабкової органічно продовжує історію освітянської справи в Україні, розпочату дослідженням Степана Сірополка «Історія освіти в Україні». Вона розрахована не лише на істориків, культурологів, педагогів, а й на широке коло читачів, яких цікавить історія України, особливо її маловідомих періодів.

Алла БЕЛЬДІЙ,
головний редактор
ДП НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН
України» (Київ)